

ENTREVISTA

Acompañar unha educación dixitalizada

Benjamín Salgado Gómez

Entrevista realizada por:

Patricia Digón Regueiro

Profesora Titular da Universidade da Coruña

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN

ISSN: 1132-8932

Páx. 50-54

Docente, asesor de formación, director, xa xubilado. Colaborador de Pé de imaxe e de Preescolar na casa, cunha longa traxectoria de traballo na integración do audiovisual e as tecnoloxías na escola.

– Sendo testemuña de todos os distintos materiais e recursos que teñen pasado pola escola dende que iniciaches a túa andadura como docente, que consideras que achegan os recursos dixitais e na rede tanto aos docentes como aos estudantes?

Pois a primeira reflexión é que son recursos, coma calquera outros. Non creo que haxa recursos mellores ou peores polo soporte e o formato que teñan. O que condiciona un recurso é o xeito de utilizalo e a repercusión na aprendizaxe do alumnado. Un libro en papel pode ser o mellor recurso

a imaxe e o son na aula, logo dun tempo no que pelexamos por introducir a televisión na escola, sen éxito.

Co paso do tempo, a medida que adquiría experiencia, sen desprezar ningún tipo de recurso, deime conta de que non podía haber volta atrás pola propia evolución da sociedade. A escola non pode vivir á marxe desta evolución. O nosos alumnos e alumnas, en moi pouco tempo convertéronse en usuarios e usuarias dixitais de dispositivos e recursos no ámbito familiar, pero cunha dificultade importante: as súas familias non tiñan a mesma facilidade e preparación para poder facer un acompañamento educativo con eses recursos. Polo tanto, a escola tiña un novo reto para asumir a importancia de educar nos novos medios e cos novos medios.

de formación, nun primeiro momento autodidacta e se cadra moi centrada nos aspectos máis técnicos do traballo. Logo, pouco a pouco, a administración foi asumindo algunhas responsabilidades nesa formación (non sempre de xeito adecuado e con éxito).

Finalmente descubrimos que, máis que a tecnoloxía e as ferramentas, o importante era a metodoloxía, para conseguir que realmente o cambio fose efectivo. E iso precisou tamén de moita formación, a máis importante no día a día cos compañeiros e compañeiras, a través de debates, reflexións, experimentacións...

E paralelamente a todo isto foi evolucionando o problema das dotacións. Ao principio foi todo grazas ao esforzo persoal do profesorado, equipos directivos e ANPAS. Nun mo-

“Non creo que haxa recursos mellores ou peores polo soporte e o formato que teñan. O que condiciona un recurso é o xeito de utilizalo e a repercusión na aprendizaxe do alumnado”

na aula, mentres que un documento dixital pode ser o maior tostón do mundo.

Ao principio, cando descubrín as ferramentas dixitais, do que me decatei era do enorme atractivo que tiñan para a xuventude e a infancia por dous motivos, basicamente: a novidade, a facilidade e a intuición para o seu manexo por parte do alumnado; pero tamén a posibilidade para o profesorado de traballo colaborativo. Tivo moito peso, ademais, a economía para facerse con estes recursos e compartilos na contorna profesional na que algúns mestres e mestras nos moviamos. Outra achega importante era que por fin tiñamos posibilidade de introducir

Esta evolución provocou un cambio de rol nos profesores e profesoras que decidimos incorporar as ferramentas dixitais na aula, coas súas vantaxes e dificultades. Démonos conta de que xa non eramos o centro do coñecemento na aula. Xa non se trataba de transmitir os contidos do mesmo xeito que o viñamos facendo. Agora abríanse grandes posibilidades para provocar unha aprendizaxe máis participativa do alumnado, coa investigación, o traballo en equipo e a creación dos seus propios recursos como eixos fundamentais. Pero tamén implicaba unha maior preparación do profesorado, o que nos obrigou a dedicar moitas horas

mento foi o condicionante básico para poder desenvolver experiencias efectivas. Logo viñeron os proxectos Abalar, Edixgal... que solucionaron en parte o tema das dotacións, non como ao profesorado lle gustaría, pero que polo menos nalgúns centros descargáronnos desa preocupación. Certo é que foi inxusto e discriminatorio, na medida en que non todos os colexios tiveron as mesmas oportunidades.

– Que recursos priorizan os docentes, cales consideran máis útiles nas súas aulas e por que?

Actualmente hai moitas evolucións diferentes no profesorado e en moitos casos prodúcense distintas fases nas

mesmas, como nos pasou a todos. Ao principio pesa moito a formación tecnolóxica e nesa fase depéndese moito dos recursos alleos, os que propoñen as editoriais, os elaborados e testados por outros compañeiros e compañeiras... Se esa práctica leva a unha fase na que a importancia está na metodoloxía, o profesora-

ambiente de aprendizaxe moi motivador no alumnado e no profesorado. O certo é que tamén é moito máis esixente a nivel profesional, moitas veces agravado polo desfase co currículo e mesmo coa actitude da administración, burocratizada en exceso e sempre por detrás da realidade das aulas.

– Condiciona dalgún xeito a utilización de recursos alleos fronte á posibilidade de crear os propios?

Como dixen, creo que depende da fase de evolución, vinculada á práctica de cada centro, pero sinceramente penso que, se a práctica educativa é correcta, o medio, os recursos, non son definitivos. Teño visto experiencias xeniais con recursos de editoriais que facilitaban o traballo coa diversidade

que os elabore o alumnado, séntese moito máis a gusto e satisfeito dos resultados na aprendizaxe do seu alumnado. Pero a realidade é que é imposible elaborar todo o que precisas para traballar na aula, polo que o traballo en equipo no propio centro e o traballo colaborativo, a facilidade para compartir recursos na rede, son claves en todo este proceso.

Por outra banda, caer no erro de premer sobre os compañeiros e compañeiras con que só hai un xeito de traballar cos recursos dixitais, é un perigo. O que temos que evitar é facer aulas tradicionais con recursos modernos, iso non vale pero é posible. Porén, sacarlle partido aos recursos para optimizar a tarefa profesional dos mestres e mestras é un paso

“Máis que a tecnoloxía e as ferramentas, o importante era a metodoloxía, para conseguir que realmente o cambio fose efectivo”

do preocúpase máis por formarse para elaborar os seus propios recursos e utilizar ferramentas que permitan ese cambio de rol do mestre do que falei antes. Na miña experiencia esta fase é a máis atractiva e efectiva: o traballo con redes sociais, mapas colaborativos, webquest... e incluso as ferramentas de avaliación, como as rúbricas, provocan un

da aula e que permitía ao profesorado centrar o esforzo na atención individual, pois perfecto. Grazas a iso o profesorado descobre unha das vantaxes dos recursos dixitais e posibilitaralle dar outros pasos, e teño observado que se dan. É verdade que a calidade dos recursos condicionan moito o resultado e o cumprimento de obxectivos, esa é responsabilidade do profesional, escoller correctamente, pero non ten que condicionar que non sexan de elaboración propia se o recurso é bo. Un claro exemplo disto é o uso da biblioteca, onde a maioría dos recursos son de elaboración allea.

Dito isto, o que teño observado e experimentado é que o profesorado que elabora os seus recursos ou que provoca

importante. Os equipos directivos teñen a responsabilidade de facilitar as experiencias e debates que permitan a evolución permanente no equipo docente para chegar aos obxectivos dos proxectos TIC, paso a paso.

– Que opinas das ferramentas de creación que se promoven dende a administración, do tipo de Exe-learning e outras anteriores?

Como bo galego diría que “depende”. Depende do uso que fagamos de cada ferramenta. Por exemplo, coa que comentades vós, Exe-learning, podemos crear materiais moi útiles para que o alumnado traballe en equipo, facendo unha investigación a partir de propostas do profesorado, e que logo elaboren os seus

recursos, incluso con pautas de avaliación a través de rúblicas. Pero tamén podemos facer unha unidade didáctica do máis clásico e aburrido, para ler, memorizar e logo cualificar.

Polo tanto, reafirmome en que a ferramenta é un medio, non un fin. Do uso que fagamos dela teremos conseguido uns obxectivos ou outros. Pasa o mesmo coa ferramenta de autor de E-Dixgal, co Edilim ou coa que temos traballado tanto hai anos, o JavaClic.

O importante é que lle permita ao profesorado crear o que deseña para os seus fins sen esixencias extremas de formación que o obriguen a dedicarlle demasiado tempo en comprender os aspectos técnicos, priorizando as posibil-

idade hai moitas páxinas web que permiten crealos sen ter que ser un experto. Pero volvemente ao de antes, se non está contextualizada a proposta, perderá todo o interese do alumnado; pero, se ten sentido nun proxecto, pode ser moi motivador resolver, individualmente ou en equipo, algunha destas actividades.

Outras posibilitan crear espazos de comunicación moi interesantes, como o Padlet e outras similares. Durante o confinamento a min permitiúme desenvolver proxectos de comunicación no grupo moi motivadores e divertidos. É verdade que moitas propostas son comerciais e hai que pagar por algunha mellora (sacar publicidade, por exemplo), pero a maioría teñen versións gratuítas que para o ensino po-

de por experiencias relevantes que amosan que poden ser alternativas. Mesmo o confinamento obrigou o profesorado a ser máis creativo nas súas propostas e estas metodoloxías amosaron ter enganche e resultados moi interesantes. Unha das súas virtudes é que posibilita unha atención máis individual do alumnado, po-

“O que temos que evitar é facer aulas tradicionais con recursos modernos, iso non vale pero é posible”

dades metodolóxicas de boas prácticas coas TIC. Se un profesional quere facer unha webquest, por exemplo, buscará a ferramenta máis doada tecnicamente para creala, sempre que lle permita incluír os pasos que precisa, e hoxe, por sorte, hai moitas.

– Que opinas do uso de recursos dixitais comerciais na escola, do tipo Genially, Educaplay, Puzlet, Wordwall, Padlet e moitas outras?

Ben, pois poden ser de utilidade. Dentro dos proxectos de aprendizaxe collen moitas propostas, e un roscó de palabras, un crebacabezas, unha actividade de reforzo lingüístico, un mapa interactivo... poden ser moi atractivos e interesantes. Antes era moi complexo deseñalos, había que saber moito de informática, pero hoxe na

den ser abondo.

– Que pensas sobre estas metodoloxías asociadas ao uso das TIC como a clase invertida, a gamificación etc.?

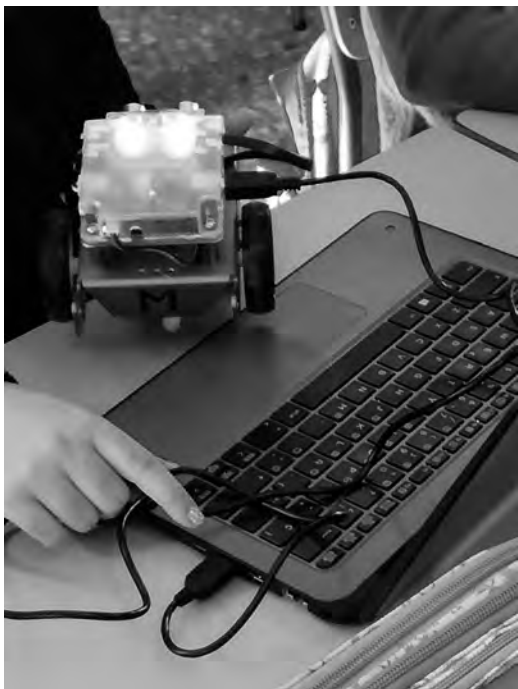
Son un paso máis, no proceso de traballo coas TIC, moi interesantes. Partindo de que o currículo do noso sistema educativo, tanto en Primaria como en Secundaria, ten un grave exceso de contidos, estas metodoloxías propoñen unha práctica moi innovadora que pode axudar a mellorar o seu tratamento e aproveitamento.

A “clase invertida” estase experimentando con éxito por parte dalgún profesorado. Creo que é unha metodoloxía que todos temos probado algunha vez, incluso antes de coñecerla como agora, e que está collendo popularida-

dendo dedicarlle máis esforzos ao tratamento da diversidade e mesmo das emocións, algo que cada vez máis reclama a sociedade.

Outras, como a gamificación, están moi xustificadas nas propias características da infancia. O profesorado de Educación Infantil sempre o tivo máis claro que o doutras etapas. O ser humano comeza descubrindo

do o mundo a través do xogo; porén, pouco a pouco, parece que esa faceta queda reducida ao lecer. Pois ben, o xogo permite en calquera etapa do

terísticas de cadaquén, potenciar o mellor de nós mesmos para beneficio colectivo, pero con progresos persoais e individuais e cunha importante recompensa, a aceptación e valoración dentro do grupo.

– *Que pensas sobre a creación de contidos por parte dos estudantes? Cóntanos algunha experiencia que consideres relevante.*

Pode ser unha das experiencias máis enriquecedora, entretida, divertida e ao mesmo tempo educativa, se somos quen de deseñar un proxecto suficientemente atractivo para o alumnado.

As tecnoloxías dixitais están facendo unha serie de achegas importantes que obrigan ao cambio metodolóxico nas aulas, queirámolo ou non. Xa non temos que depender tanto da memorística para ter información, o que permite que o individuo poida establecer

borar a revista tiñamos que desenvolver distintos cometidos para abarcar todas as seccións da mesma: entrevistas, reportaxes, noticias, pasatempos... Cada mes faciamos un monográfico sobre cuestións que nos permitían, ao mesmo tempo, traballar o currículo. E cada mes os equipos cambiaban de funcións, para poder traballar todos os aspectos importantes durante o curso. Realmente, o resultado sobordou positivamente as miñas expectativas, polo entusiasmo, compromiso e resultados por parte do alumnado. Por suposto traballamos lingua, e literatura... perfeccionaron a escrita, leron outras revistas, traballaron distintos tipos de textos, relacionáronse con outros protagonistas fóra das aulas e incluso chegaron a entrevistar, vía correo electrónico, persoeiros que a eles lles interesaban. E, evidentemente, manexaron ferramentas e

“Pois ese é o camiño, educar nos medios, cos medios”

desenvolvemento a resolución creativa de problemas que estimulan e motivan dun xeito moi diferente a como se presentaba tradicionalmente a adquisición de coñecementos na escola. Esta metodoloxía pretende darlle un envoltorio baseado no xogo a proxectos de aprendizaxe que provocan a investigación, o traballo en equipo, a experimentación e a creatividade para a resolución de problemas que permiten tamén o desenvolvemento do currículo.

O máis importante é que todas elas permiten potenciar o traballo colaborativo, o que provoca unha mellor adaptación de cada unha das individualidades en calquera proxecto, é dicir, respectando as carac-

preferencias no que lle gusta aprender, pero sempre ten acceso inmediato a calquera outra información que precise. Ese acceso inmediato é xenial no ensino, en calquera punto dunha investigación podemos obter resultados para a resolución de dúbidas sen ter que aprazar o proceso. Isto dá moito xogo á hora de presentar proxectos nos que o alumnado sexa o protagonista e finalmente o creador dos contidos.

A experiencia particular que máis me gustou, das que fixen, foi a de converter a área de Lingua e Literatura Galega nunha editorial para sacar mensualmente unha revista dixital. Ese era o fin, pero o proceso foi realmente o importante. Para conseguir ela-

dispositivos dixitais, ademais da propia Internet, aprendendo e respectando as normas fundamentais do traballo na rede (e todo sen gastar un peso).

– *Como ves o mundo dixital no que nos movemos e o papel da escola neste?*

Moi relacionado co que dicía antes, cada vez a tecnoloxía dixital está máis ao alcance dos nenos e nenas en idades moi temperás, e a sociedade en xeral non tivo unha educación no uso dos medios. Ademais de que este mundo vai moi rápido, cada vez os avances tecnolóxicos, para ben e para mal, avanza a pasos máis axigantados. Isto xera